

הקשר בין המאפיינים האישיים והאישיותיים של סטודנטים ושביעות רצונם מהלמידה המקוונת בתקופת הקורונה / טל שוורץ

תקציר

למידה מקוונת מתייחסת לאופן העברת המידע הלימודי המתבצע באמצעות תיווך מחשב או טלפון חכם, באופן בו חוויית הלמידה מוגגשת דרך האינטרנט או בענן המחשב, ומסייעת בהעברת מידע לימודי, בתהליך הלמידה ובהעברת הוראות. מערכות הלמידה המקוונת תורמות באופן משמעותי לתהליך העברת מידע לימודי יעיל ומשמעותי, אך תלויה גם במרחקים (הפיסיים) השונים הקיימים בין מעבירי המידע – המרצים – לקולטי המידע – הסטודנטים. השימוש בלמידה המקוונת התפתח לאורך השנים אך מגפת הקורונה האיזה שימוש זה, וגרמה לקהילה האקדמית לבצע מעבר מהיר ומתוכנן חלקית למערכות המקוונות.

תקופת הקורונה התאפיינה במציאות עולמית וחברתית ייחודית, בה ממשלות חוקקו חוקים וקבעו הגבלות שנועדו להאט את התפשטותה של המחלה, ובכך לסייע בהגנה על בריאות הציבור. בין ההגבלות שנקבעו ניתן למצוא השבתת תחומים רבים במשק, הגבלת תנועה והגבלת כינוסים המוניים. כתוצאה מהגבלות אלו, מוסדות להשכלה גבוהה נאלצו להעתיק את שנת הלימודים המתוכננת לאמצעים המקוונים, ובכך לנסות ולהמשיך להעביר את המידע הלימודי סמסטריאלי. סטודנטים ומרצים מצאו עצמם במציאות זרה, מורכבת ומאתגרת, בה נאלצו להתמודד עם התוצאות שהמגיפה יצרה, יחד עם קליטת המידע הלימודים במסגרת לימודיהם.

בלמידה מקוונת גלומים אתגרים והזדמנויות אשר מושפעים מהמרווח העסקי – המרווח הפסיכולוגי והתקשורתי בין מרצה לסטודנט עקב מיקומם הגיאוגרפי השונה. לאורך ההיסטוריה נעשה שימוש באמצעים מקוונים להעברת מידע, וכן בוצעו מחקרים אשר בחנו מרווחים פסיכולוגיים ותקשורתיים אלו. עם זאת, תקופת הקורונה הביאה מציאות שונה, אי וודאות, ותקופה בה המאפיינים האישיים, האישיותיים והדמוגרפיים היו משפיעים על הציבור כולו, ועל הסטודנטים בפרט.

המחקר הנוכחי הסתמך על תיאורית טרנזקציית המרחק, ובחן את התנאים החיוניים להבטחת העברת מידע לימודי בצורה תקינה. תיאוריה זו כוללת חמש אינטראקציות שונות אשר כולן בעלות משמעות בצמצום ההשפעות הנוצרות על סטודנטים במסגרת הלמידה המקוונת. במסגרת המחקר נבחנו המאפיינים האישיים, האישיותיים (דפוסי אישיות, מסוגלות עצמית, איום ואתגר, מיומנות ואוריינות דיגיטלית ואסטרטגיית למידה) והדמוגרפיים (מגדר ותואר) של סטודנטים במטרה לבחון כיצד השפיעו על שביעות רצונם מהלמידה המקוונת בתקופת הקורונה.

שאלת מחקר הייתה:

האם שביעות הרצון של סטודנטים מהלמידה הושפעה ממאפייניהם: מדדי האישיות – נזירותיות, מצפוניות ופתיחות, תחושות אתגר ואיום, מסוגלות עצמית, מדדי למידה – מיומנויות אוריינות דיגיטלית ואסטרטגיות למידה ומאפיינים דמוגרפיים – מגדר וניסיון אקדמי?

על מנת לענות על שאלות המחקר נבנה שאלון אשר מתבסס על שאלונים מהימנים: שאלון דמוגרפי, שאלון מיומנויות דיגיטליות, שאלון הערכה קוגניטיבית, שאלון אישיות, שאלון אסטרטגיית הלמידה, שאלון מסוגלות עצמית ושאלון בנושא בלמידה בתקופת הקורונה. השאלון הופץ בפייסבוק ובקבוצות לימודים בווטסאפ ואפשר לנבדקים לענות באופן וולונטרי. תשובות כל הנבדקים נאספו בקובץ Google Forms, אוחדו לקובץ Excel ונתחו סטטיסטית באמצעות תוכנת SPSS. לבדיקת ההבדלים בין גברים לנשים וכן בין סטודנטים לתואר ראשון לסטודנטים לתואר מתקדם, נעשו ניתוחי שונות סוג 2X2 MANOVA. לבדיקת השערות המחקר המתמייחות לקשרים בין המשתנים נבדקו מתאמי פירסון, ולבדיקת תרומת המאפיינים האישיים וכן מדדי המחקר הרציפים להסבר השונות של שביעות הרצון מהלמידה המקוונת, בנוסף, נעשה ניתוח רגרסיה היררכית. המדגם כלל 157 משתתפים מאוניברסיטאות שונות בישראל. המאפיינים הדמוגרפיים כללו מגדר ותואר אקדמי. ממצאי המחקר מלמדים כי סטודנטיות (נשים) היו בעלות שביעות רצון גבוהה יותר ביחס לגברים שנבדקו. בנוסף, נמצא כי סטודנטים הלומדים בתארים מתקדמים היו יותר שבעי רצון מהלמידה המקוונת ביחס לאלו הלומדים בתואר הראשון.

במחקר זה נמצאו קשרים בין מדדי האישיות מצפוניות וניירוטיות על שביעות הרצון ועל המדדים האחרים במחקר. מצאנו כי סטודנטים בעלי דפוס האישיות מצפוניות נמצאו כיותר שבעי רצון מהלמידה. בנוסף, ראינו כי ככל שסטודנטים היו בעלי רמת מצפוניות ופתיחות לחוויות גבוהה יותר, כך נמצאו להיות בעלי מסוגלות עצמית גבוהה יותר. באשר לניירוטיות, מחקר זה הראה כי ככל שרמת הניירוטיות בקרב הסטודנטים הייתה גבוהה יותר, כך שביעות הרצון הייתה נמוכה יותר, כאשר נמדדו רמות גבוהות של ניירוטיות בעיקר בקרב הסטודנטיות (נשים) שנבדקו.

בנוסף, במחקר זה מצאנו כי ככל שסטודנטים היו בעלי מסוגלות עצמית גבוהה יותר, כך שביעות רצונם מהלמידה המקוונת הייתה בהתאמה. כמו כן, שביעות רצון מהלמידה המקוונת המושפעת מרמת המסוגלות העצמית, קשורה גם ברמת האיום ביחס לאתגר המתפרש על ידי הסטודנטים. במחקר זה מצאנו כי ככל שסטודנטים מפרשים את הלמידה המקוונת בתקופת הקורונה כאתגר (ולא איום), כך גברה מסוגלותם העצמית להצליח בלימודים, ועל כן היו יותר שבעי רצון. יש לציין כי מלבד הקשר בין האתגר למסוגלות העצמית ולשביעות הרצון, למדד האתגר קשר עם שביעות הרצון גם ללא המסוגלות העצמית. ככל שמציאות הלימודים החדשה תיתפס כחוויה או משימה מאתגרת, כך גם תגדל שביעות הרצון מתהליך הלמידה.

נמצא שסטודנטים בעלי מיומנות אוריינות דיגיטלית מסוג תקשורת מקוונת היו יותר שבעי רצון מהלמידה במהלך תקופת הקורונה. מדד זה כולל בתוכו מיומנויות במערכות כמו Zoom, Skype, מערכות הוראה סינכרוניות ומערכת לניהול למידה כגון Moodle. סטודנטים שהפגינו שליטה גבוהה במיומנויות אלו, שלטו על ארגון לימודיהם והשתמשו בידע הטכנולוגי לטובת גמישות ושליטה, מה שיוביל לשביעות רצון גבוהה יותר. מהמחקר עולה שסטודנטים המשתמשים באסטרטגיית למידת העומק היו יותר שבעי רצון מהלמידה המקוונת בתקופת הקורונה. יש לציין כי מבין הסטודנטים שנבדקו, נשים משתמשות יותר בסוג אסטרטגיית למידה זו.

המלצות המחקר הינן כי יש להדריך את המרצים כיצד לבנות את מבנה הקורס כך שיתאים להעברת מידע מקוונת. יש לפעול לחיזוק המיומנויות הדיגיטליות מסוג תקשורת מקוונת וכן לעודד שימוש באסטרטגיית למידת העומק בקרב הסטודנטים. כאשר נדרש גם לפעול להוריד את רמת האיום המתפרשת על ידי הסטודנטים כאשר הם ניגשים לאמצעים המקוונים בתהליך הלמידה.

מספר מערכת : 9926823012705776